

Pysäysperän osayleiskaavan Ekologiset yhteydet

Haapajärven kaupunki

Muutosluettelo

Versio:	Päiväys:	Muutoksen kuvaus	Tarkastettu	Hyväksyjä
1	9.12.2025	Luonnos	Minna Kosonen	Minna Kosonen

Projekti: Pysäysperän osayleiskaava
Työnumero: 25020876
Asiakas: Haapajärven kaupunki
Versio: 1
Päiväys: 9.12.2025
Tekijä: Emmi Räsänen

1.	Ekologiset yhteydet	5
1.1	Aineisto ja menetelmät	5
1.2	Ekologisen verkoston käsite	5
2.	Luonnonympäristö	6
2.1	Pohjois-Pohjanmaan eteläosa.....	6
2.2	Pysäysperän kaava-alue	6
3.	Ekologinen verkosto	8
3.1	Maakunnan sisäiset yhteydet	8
3.2	Maakuntien väliset yhteydet	11
4.	Luontoarvojen huomiointi kaavassa	12
5.	Lähteet.....	13

Kartta- ja ilmakuvat:

Maanmittauslaitos (MML)

Karttojen paikkatieto:

Sweco Finland Oy,

Luonnonvarakeskus

Geologian tutkimuskeskus

SYKE, ja ELY-keskukset

Suomen Lajitietokeskus

Valokuvat:

Sweco Finland Oy, 2025

Sweco | Ekologiset yhteydet

Työnumero: 25020876

Päiväys: 9.12.2025

Versio: 1

YHTEYSTIEDOT

Luontoselvityskonsultti
Sweco Finland Oy

Yhteyshenkilö:

Luontoasiantuntija (biologi FT), Emmi Räsänen

Vasarakatu 23 A

40320 Jyväskylä

Puh. +358 40 1699552

emmi.rasanen@sweco.fi

1. Ekologiset yhteydet

1.1 Aineisto ja menetelmät

Haapajärven Pysäysperän osayleiskaavan ekologisten yhteyksien selvitys on laadittu Pohjois-Pohjanmaan viherrakenneselvityksen (Pohjois-Pohjanmaan liitto, Sweco Finland, 2021) pohjalta. Maakunnan luonnon ydinalueiden selvittämisessä hyödynnettiin Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihe- ja maakuntakaavan ”Natura 2000-verkoston kohdistuvien riskien tunnistaminen” -selvitystä (Pohjois-Pohjanmaan liitto, Sweco Finland, 2024). Maakuntien välisten ekologisten verkostojen yhtymäkohtien tarkastelussa käytettiin Keski-Pohjanmaan maakunnan viherrakenneselvitystä (Keski-Pohjanmaan liitto, Ramboll Finland, 2024).

Pysäysperän osayleiskaavaa varten tehtyt luontoselvitykset (Sweco Finland, 2025) ja avoimet paikkatietoaineistot (Luonnonvarakeskus, Maanmittauslaitos) olivat aineistona arvioitaessa hankealueen lajistoa ja niiden tarvitsemia rakenteellisia ekologisista yhteyksiä. Ekologisien yhteyksien asiantuntija-arvio tulee tarkentumaan, kun kaikki maastossa toteutettavat luontoselvitykset on saatu valmiiksi vuonna 2026. Huomattavaa on myös, että tämän selvityksen pohjana toimivat aiemmat selvitykset perustuvat osin toisistaan poikkeaviin paikkatietoaineistoihin ja menetelmiin (ks. lähteet), joten niiden antamat suositukset maankäytön suunnitteluun ovat suuntaa antavia.

1.2 Ekoloogisen verkoston käsite

Luonnon monimuotoisuuden ydinalueet ovat usein laajoja, yhtenäisiä aluekokonaisuuksia, joilla ihmisen vaikutus on vähäinen ja elinympäristöt ovat lajien kannalta riittävän laadukkaita. Tällaisia ovat esim. luonnonsuojelu- ja Natura-alueet, joiden lisäksi ydinalueisiin luetaan myös pienemmät lailla suojellut arvokkaat luontotyyppikohteet, sekä huomionarvoisten eliölajien elinympäristöt.

Ekologiset yhteydet ovat käytäviä, jotka sijaitsevat ydinalueiden välillä mahdollistaen eliölajien liikkumisen ja levittäytymisen elinympäristöstä toiseen. Kartalla ekologiset yhteydet esitetään usein joko maalla sijaitsevana viheryhteyksinä (esim. metsät ja suot), tai vesistöjen siniyhteyksinä (esim. järvet ja joet), jotka muodostavat yhdessä maisematasolla ns. siniviherrakenteen eli ekologisen verkoston.

Ekologiseen verkostoon voi kuulua myös rakennettuja ja luonnonvaratalouden käytössä olevia alueita, jotka ovat riittävän yhtenäisiä ja kelpaavat lajien elinpiireiksi tai siirtymäreiteiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi kaupunkien rauhalliset puistoalueet ja taajaman ulkopuoliset maatalousympäristöt, jotka täydentävät arvokkaampia luontoalueita. Alueiden rakenteellisella kytkeytyvyydellä tarkoitetaan, että elinympäristö jatkuu yhtenäisenä ilman, että sitä leikkaa ekologisesti merkittävästi heikentynyt alue (esim. avohakkuu tai teollisuusalue) tai lajien liikkumista rajoittava este (esim. päätie tai suoja-aita).

Yhtenäisten elinympäristöjen väheneminen ja pirstoutuminen aiheuttaa populaatioiden eristymistä toisistaan, mikä johtaa usein kantojen geneettisen monimuotoisuuden, ja siten myös elinkyvyn heikkenemiseen. Lisäksi ekologisten yhteyksien säilyttäminen on tärkeää eläinten ravinnonhankinnan ja poikasten selviytymisen kannalta. Etenkin lajit, joiden elinpiiri on laaja ja jotka käyttävät erilaista ravintoa eri vuodenaikoina tarvitsevat laajoja ydinalueita ja vahvoja yhteyksiä niiden välille (esim. hirvet ja metsäpeurat vaeltavat lisääntymis- ja laidunalueidensa välillä). Ydinalueiden ja käytävien laatuun vaikuttaa olennaisesti pinta-ala, sillä pienemmät alueet ovat alttiimpia reunavaikutuksen aiheuttamille häiriöille. Erityisesti pienet, ihmisen läsnäoloon tottuneet eläinlajit (esim. liito-orava ja sauikko) kelpuuttavat kuitenkin kapeammatkin ekologiset yhteydet.

2. Luonnonympäristö

2.1 Pohjois-Pohjanmaan eteläosa

Pohjois-Pohjanmaan maakunta on luonnoltaan monipuolinen ja sen eteläosa sijoittuu keskiborealiselle kasvillisuusvyöhykkeelle sekä Pohjanmaan aapasuovyöhykkeelle. Haapajärven kaupunki on osa jokilaaksojen peltoviljelyaluetta ja valtakunnallisesti arvokasta Kalajokilaakson maisema-aluetta (VAM130128), missä laajat peltoalueet hallitsevat maisemaa pienten metsäsaarekkeiden ja jokiuomien välillä. Jokilaaksoa reunustavat korkeammat selännealueet, mutta muutoin maasto on pinnanmuodoiltaan melko tasaista. Haapajärvi kuuluu Suomenselän ekologiseen vaihtumisalueeseen Sisä-Suomen järviolueen ja Pohjanmaan jokien välillä. Havumetsien ohella alueen karuus näkyy lajistollisesti mm. eteläisten putkilokasvien lajimäärän niukkuutena. Vallitsevimpia suotyypppejä ovat vähäravinteiset nevat ja rämeet, ja reheviä suotyypppejä on vain vähän. Pohjois-Pohjanmaan eläimistö on metsien ja soiden lajistoa, joka tarvitsee liikkumiseen metsäistä ympäristöä. Maakunnan eteläosat ovat kuitenkin pääosin talousmetsää, eikä alueella sijaitse laajoja luonnonsuojelualueita.

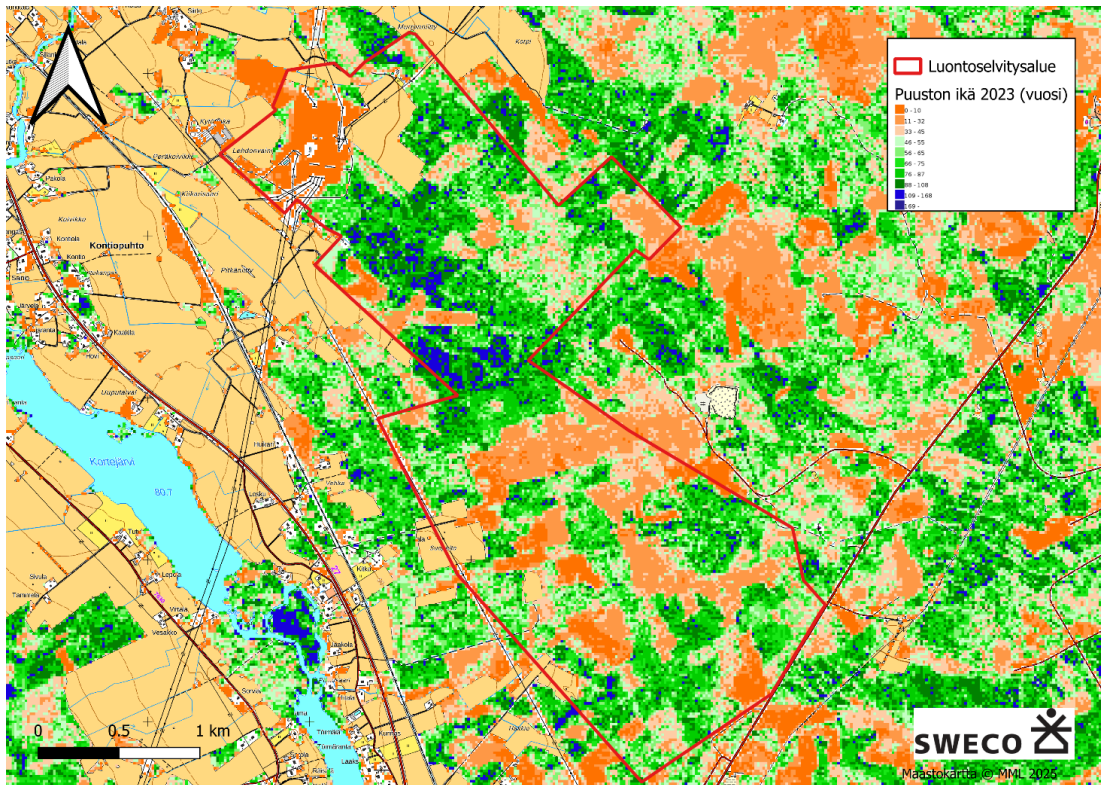
2.2 Pysäysperän kaava-alue

Pysäysperän kaava-alue on pääosin peltoa ja talousmetsää rajautuen Haapajärven taajamaan ja maaseutuasutukseen. Metsät ovat havupuuvaltaisia ja iältään nuoria tai keski-ikäisiä metsiköitä (1–70 vuotta), ja vanhempaa puustoa (80–200 vuotta) on selvästi vähemmän (Kuva 1). Alueen lahopuupotentiaali on metsien ikärakenteen näkökulmasta pienehkö.

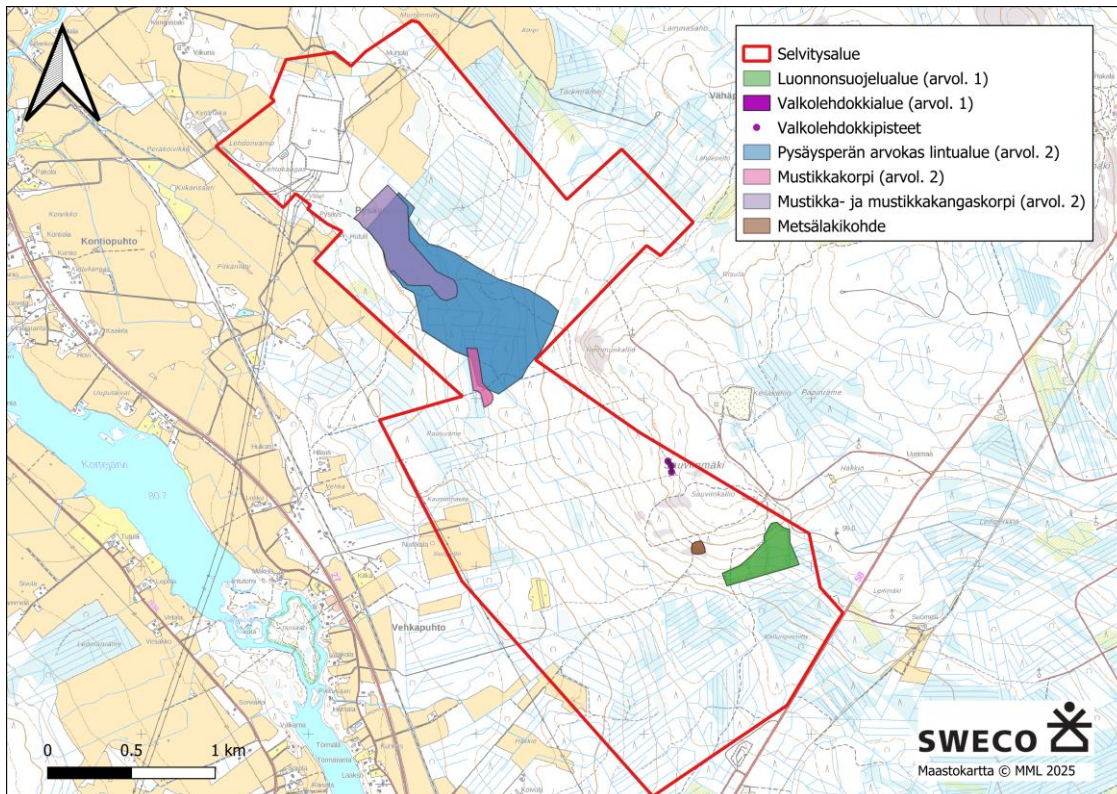
Pysäysperä kuuluu Kalajokilaakson luonnonsuojeluohjelma-alueeseen. Kaava-alueella sijaitsee Sauviinmäen lehtojensuojelualue (LHA110022), joka kuuluu Natura 2000 erityisten suojelutoimien alueeseen (FI1002012). Selvitysalueella sijaitsee uhanalaisiksi luokiteltuja luontotyypppejä kurjenpolvi-käenkaali-oravanmarjatyyppin lehto sekä mustikkakorpi ja mustikkakangaskorpi (Kuva 2). Lisäksi havaittiin alueita, joissa kasvoi valkolehdokkia. Kaava-alue läheisyydessä ei ole muita Natura-, luonnonsuojelualueita tai maakunnallisesti tärkeitä lintualueita (MAALI). Selvityksessä havaittiin kuitenkin huomionarvoisia metsien lintulajeja kuten töyhtötiainen, hömötiainen, pohjantikka ja järripeippo.

Luontodirektiivin liitteen IV a lajeille kuten liito-oravalle, viitasammakolle ja lepakoille soveltuvat elinympäristöt puuttuvat. Lajitietokeskuksen mukaan kaava-alueella ei ole tuoreita havaintoja liito-oravasta, viitasammakosta tai saukosta havaintoja (Lajitietokeskus, 12/2025). Kaava-aluetta lähimmät vesistöt ovat Haapajärvi ja Kortejärvi sekä siihen laskeva Settijoki, jonka ekologinen tila on luokiteltu tyydyttäväksi.

Alueella tavataan hirviä ja havaintoja on tehty myös valkohäntäkauriista ja metsäpeurasta (Lajitietokeskus, 12/2025). Suurpetojen liikkuminen alueella ravinnon perässä on mahdollista, mutta alue ei ihmistoiminnan vuoksi sovi lisääntymiseen. Kaava-alueella ja sen läheisyydessä on tehty viimeaikaisia havaintoja sudesta, mutta siellä ei sijaitse tunnettuja reviirejä (Luonnonvarakeskus 12/2025). Haapajärven ympäristössä on tehty havaintoja myös karhusta, ilveksestä ja ahmasta (Luonnonvarakeskus 12/2025).

Kuva 1. Puuston ikä -kartta Luonnonvarakeskuksen monilähteisen valtakunnan metsien inventoinnin (MVMi) paikkatietoaineistosta 2023 (Luonnonvarakeskus, 2023a).

Kuva 2. Pysäysperän osayleiskaavan selvitysalueelta rajatut huomionarvoiset luontokohteet. Arvoluokiteltujen kohteiden arvoluokka lisätty sulkuihin kohteen selitteeseen.

3. Ekologinen verkosto

Ekologista verkostoa on tarkasteltu Pysäysperän osayleiskaavaa varten paikallisella eteläisen Pohjois-Pohjanmaan maakuntatasolla, sekä laajemmalla maakuntien välisillä ja valtakunnallisesti merkittävillä tasoilla.

3.1 Maakunnan sisäiset yhteydet

Maakunnan ekologisen verkoston ydinalueista lähinnä Haapajärven Pysäysperää sijaitsevat alueet numero 2, 3 ja 4 (Kuva 3). Näiden ydinalueiden perusteena ovat metsäpeuran ja maotkan laajat ja yhtenäiset elinalueet, Natura-verkosto sekä tärkeät hirvieläinten vaellus- ja lintujen muuttoreitit (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2024). Kaava-alue on osin yhtenäisellä metsäalueella, mutta ei lähellä suurempia luonnonsuojelualueita tai ekologia yhteyksiä (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2021).

Haapajärven kiertää lännessä Reisjärvi - Himanka yhteys numero 1 (Kuva 4), joka saa alkunsa Keski-Suomen maakunnan rajalta Etelä-Sydanmaan Natura-alueen eteläosasta ja sijoittuu koko matkallaan Kalajoen eteläpuolelle (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2021). Yhteys yhdistää toisiinsa maakunnan eteläreunan harvalukuiset Natura-alueet Pitkänevan, Rimpineva-Linttinevan, Iso Mällineva – Pieni Mällinevan ja Siiponjoen, ja noudattaa hirvieläinten vakiintuneita tienylityspaikkoja.

Sweco | Ekologiset yhteydet

Työnumero: 25020876

Päiväys: 9.12.2025

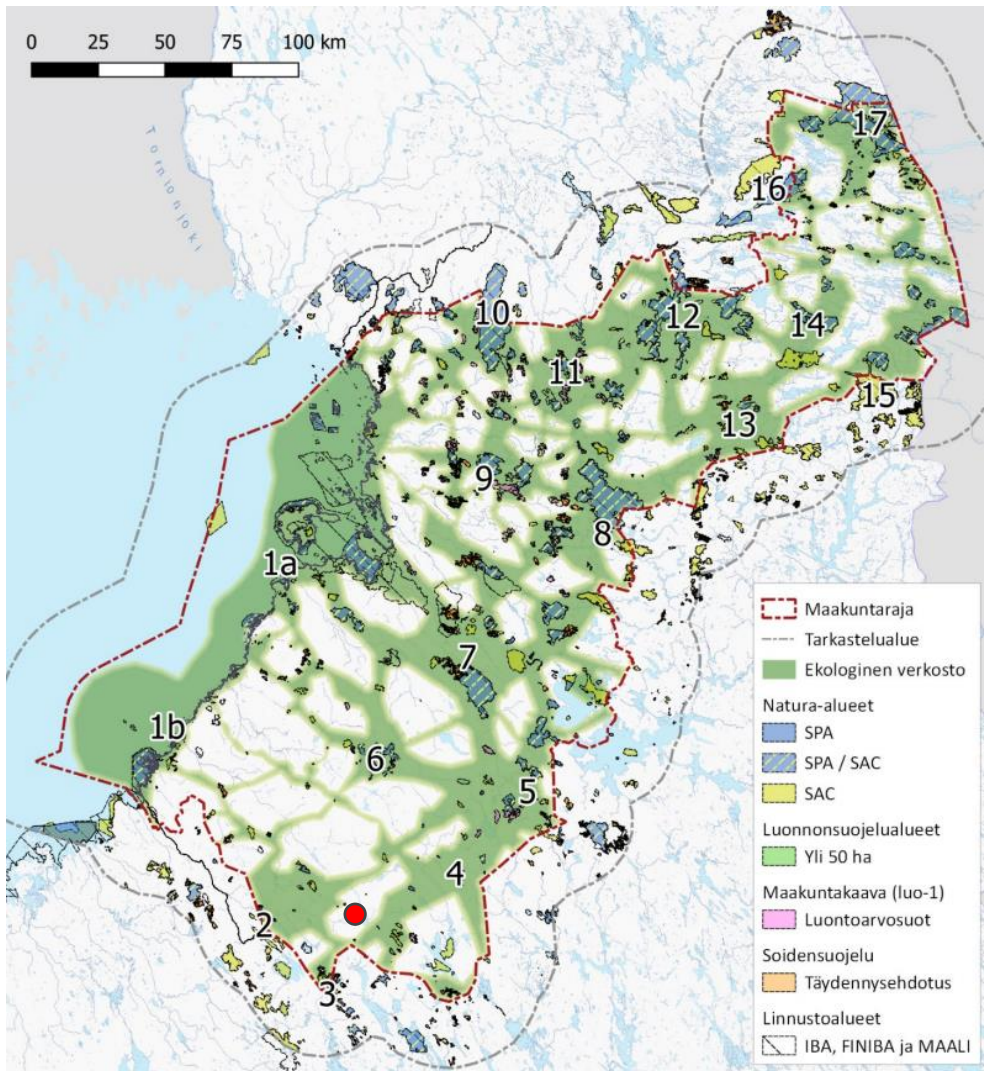
Versio: 1

Haapajärven eteläpuolelta kulkee yhteydet 1 ja 2 Haapajärvi - Litokaira toisiinsa yhdistävä yhteys numero 16, joka turvaa metsäpeuran liikkumista Suomenselän alueen läpi. Yhteys 2 Haapajärvi - Litokaira sijoittuu koko maakunnan alueelle etelä-pohjoissuuntaisesti ja se saa alkunsa Keski-Suomen maakunnan rajalta päättyen Lapin maakunnan rajalle Litokairassa. Pohjoisessa ja idässä Haapajärven kiertää yhteys 3 Kärämäki – Merijärvi, joka saa alkunsa yhteydeltä 2 liittäen metsäalueet toisiinsa. Yhteyden 3 varrelle jäävät myös alueen vähälukuiset ja pienialaiset luonnonsuojelualueet.

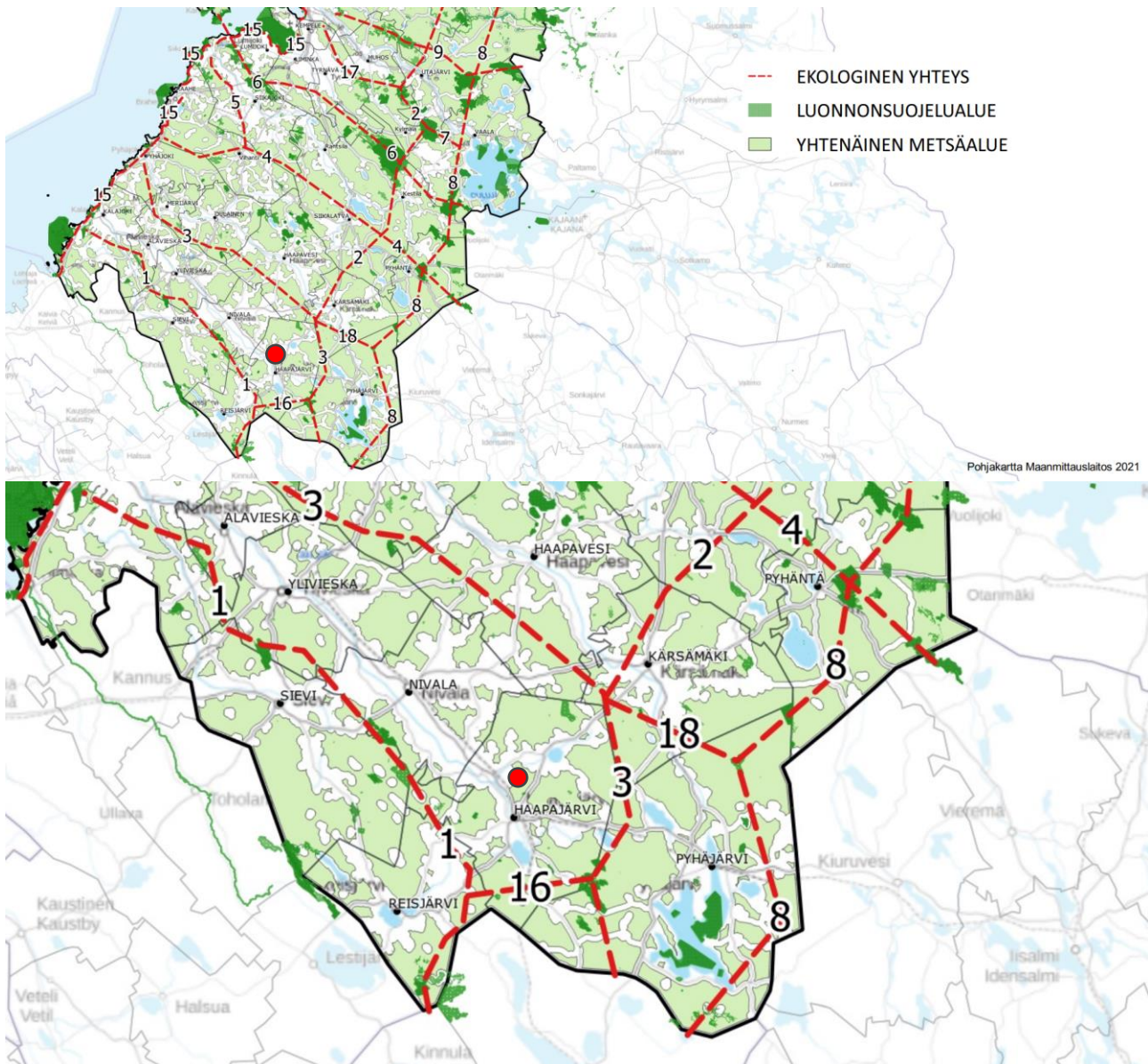
Maakuntatason ekologiset yhteydet mahdollistavat tietyille lajeille välttämättömät vuotuiset vaellukset ja turvaavat eläinten levittäytymisen. Ekologisten yhteyksien leveys vaihtelee muutamasta sadasta metristä kilometriin ja mitä leveämpi ja hyvälaatuisempi yhteys on, sitä paremmin se myös toimii. Leveys vaihtelee huomattavan paljon taajamien ja haja-asutusalueiden välillä ja kaupungeissa eläimille kelpaavat liikkumiseen hyvinkin pienialaiset metsäkaistaleet. Pohjois-Pohjanmaan lajisto on pääasiassa metsäisiin elinympäristöihin sopeutuneita lajeja, joten niiden liikkumista turvaavien yhteyksien tulee myös olla metsäisiä. Metsäistä verkostoa tukevat pellot, mutta niitä voidaan pitää liikkumisen kannalta toissijaisina metsiin verrattuna.

Hirvillä on erilliset kesä- ja talvilaitumet, joille hirvet vaeltavat vuodenaikojen vaihtuessa. Hirvet liikkuvat kesä- ja talvilaidunten välillä vakiintuneita reittejä käyttäen. Ekologisten yhteyksien määrittelyssä on otettu huomioon valtateiden hirviaidat ja maanteiden vakiintuneet hirvien tienylityspaikat (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2021). Metsäpeuralla on kaksi erillistä osapopulaatioksi luettavaa esiintymisaluetta Kainuussa ja Suomenselällä, joista Pohjois-Pohjanmaalle sijoittuva Suomenselän populaatio on istutuskantaa. Molemmissa osapopulaatioissa on erilliset kesä- ja talvehtimisalueet, joiden välillä metsäpeurat kulkevat.

Pohjois-Pohjanmaan 2. ja 3. vaihemaakuntakaavoissa on määritetty jokilaaksojen siniyhteydet (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2021). Vesistöt lähiympäristöineen ovat monien lajien tärkeitä elin- ja lisääntymisalueita, ja niiden varret muodostavat ekologisia leviämisreittejä eläimille ja kasveille. Toisaalta suuret joet voivat olla joillekin lajeille myös liikkumisen esteitä. Jokien ylittäminen tapahtuu tällöin todennäköisimmin joko siltoja tai talvisin jäätä pitkin.

Kuva 3. Pohjois-Pohjanmaan ekologinen verkosto ja numeroidut luonnolle tärkeät ydinalueet (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2024). Karttaan on merkitty punaisella pisteellä Haapajärven Pysäysperän osayleiskaavan suunnittelalueen sijainti.

Kuva 4. Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosan viherrakenneverkoston ekologiset yhteydet kartalla (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2021). Karttaan on merkitty punaisella pisteellä Haapajärven Pysäysperän osayleiskaavan suunnittelualueen sijainti.

3.2 Maakuntien väliset yhteydet

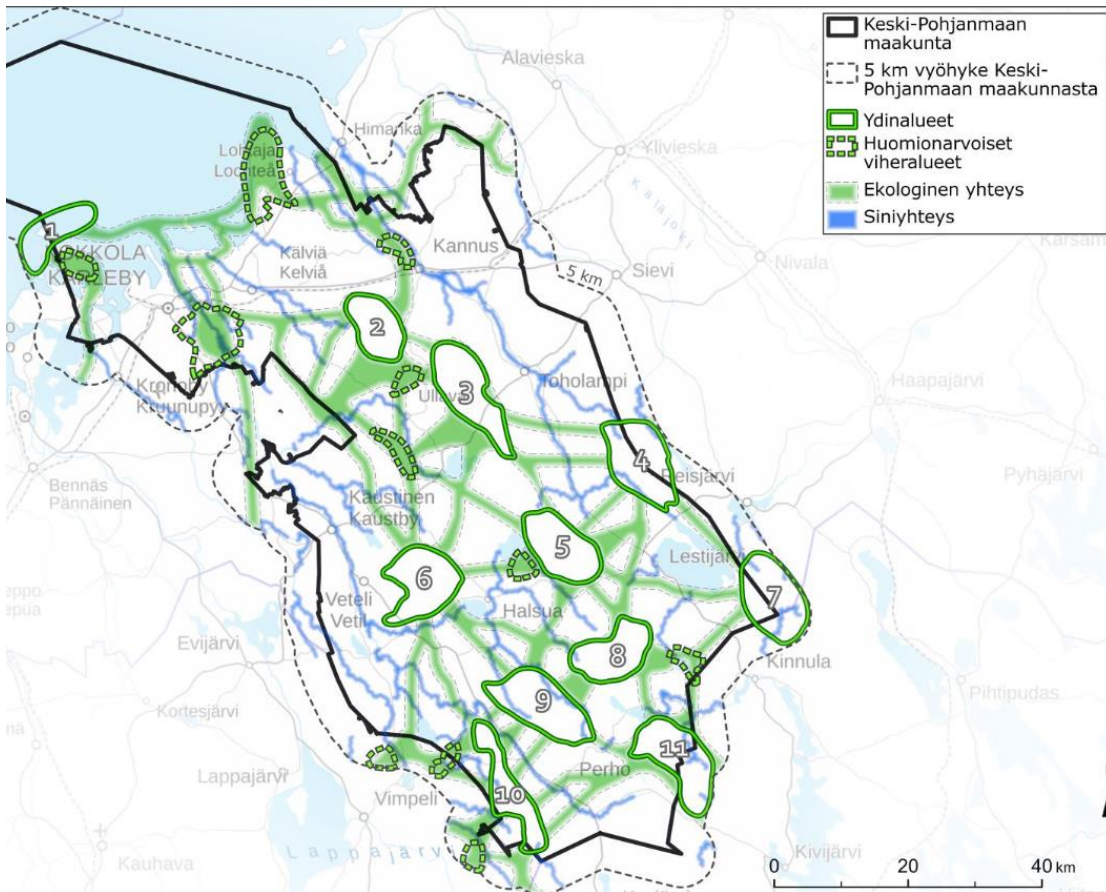
Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosan naapurimaakuntia ovat Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pohjois-Savo ja Kainuu. Näistä maakunnista ekologisia yhteyksiä ja ydinalueita on selvitetty Keski-Pohjanmaalla (2024) ja Kainuussa (2023). Pohjois-Pohjanmaan jotkin luonnonsuojelualueet ovat yhteisiä naapurimaakuntien kanssa, yhdistäen maakuntien ekologiset verkostot (Kuva 5). Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan ydinalue 2 ja 3 vastaavat Keski-Pohjanmaan ydinalueita 4 Kivineva-Paukanen ja 7 Siliäneva-Jää-Sydänmaa. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan yhteys 1 liittyy Keski-Pohjanmaan ydinalueeseen Siliäneva-Jää-Sydänmaa.

Sweco | Ekologiset yhteydet

Työnumero: 25020876

Päiväys: 9.12.2025

Versio: 1

Kuva 5. Keski-Pohjanmaan maakunnan merkittäviä sini- ja viheryhteyksiä sekä alueita (Keski-Pohjanmaan liitto, 2024).

4. Luontoarvojen huomiointi kaavassa

Haapajärven Pysäysperän kaava-alueella ei sijaitse maakuntatasolla tärkeiksi tunnistettuja laajoja luonnolle tärkeitä ydinalueita tai ekologisista yhteyksiä. Alueella on kuitenkin pienempiä luonnonsuojelullisesti tärkeitä kohteita, rakennetun ympäristön viheryhteyksiä ja ympäröiviä ekologisen verkoston alueita, joiden laadun ja kytkeytyvyyden heikentäminen tulisi välttää. Ensisijaisia tärkeitä ovat luonnonsuojelualueiden väliset yhteydet, mutta etenkin maakunnan eteläosassa, missä suojelualueita on vähän, on tarpeen turvata yhtenäisten metsäalueiden väliset yhteydet. Natura-alueiden täytyy myös lainsäädännön edellyttämänä säilyä toiminnallisena verkostona (direktiivi 92/43/ETY) ja mikäli heikennyksen todetaan tapahtuneen, on se korvattava (Lsl §42).

Pohjois-Pohjanmaan liiton 2024 teettämässä ekologisen verkoston riskiselvityksessä verkoston rajausta osoittaa alueet, joille voimakas maankäyttö, kuten tuulivoimatuotanto ei sovellu ilman, että lajien säilyminen ja Natura-alueverkoston eheys vaarantuu. Rajauksessa on huomioitu sekä linnuston tärkeitä liikkumisreittejä että maaeläimistön tärkeimmät yhteydet ja luonnon ydinalueet (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2024). Metsätalous pienentää elinympäristöjä ja rikkoo erityisesti maaeläimille tärkeää rakenteellista kytkeytyvyyttä, kun puita ja muuta kasvillisuutta poistetaan. Myös muu maankäyttö, joka muuttaa metsiä ja pelloja rakennetuiksi alueiksi, voi muuttaa ekologisista yhteyksistä pysyvästi huonompaan suuntaan.

Sweco | Ekologiset yhteydet

Työnumero: 25020876

Päiväys: 9.12.2025

Versio: 1

Maakunnan eteläosassa tuleekin turvata jokilaaksojen välisten metsäisten alueiden kulkuyhteydet sekä koko maakunnan alueella kulkuyhteydet naapurimaakuntiin. Huomattavaa on, että ekologinen yhteys ei ole aina sidoksissa luonnon monimuotoisuusarvoihin vaan tärkeämpää on, että yhteydet ovat joko riittävän leveitä tai puustoltaan ja muilta rakennepiirteiltään sellaisia, että ne kelpaavat siirtymiseen eri alueiden välillä. Esimerkiksi metsäpeurojen ja susien kannalta on myös tärkeää, että maakunnan alueella säilyy hiljaisia ja erämaisia alueita, joissa lisääntyminen ja jälkeläisten hoitaminen onnistuu ilman merkittäviä häiriötekijöitä.

Lajille soveltuvan elinympäristön häviäminen, pieneneminen tai pirstoutuminen voi johtaa lisääntymis- tai levähdysympäristön häviämiseen tai heikkenemiseen, ravinnonhankinnan vaikeutumiseen tai siirtymiseen laadultaan heikommalle alueelle. Elinympäristöjen pirstoutuminen ja häviäminen vaikuttaa eniten paikkauskollisiin ja elinympäristöiltään pitkälle erikoistuneisiin lajeihin, joilla on vain vähän sopivia elinympäristöjä tarjolla ja toisistaan erillisiä paikallispopulaatioita. Mahdollisuus siirtyä uusille elinalueille on erityisen tärkeää ilmaston muuttuessa, jolloin myös lajiston levinneisyysmuutokset tapahtuvat vähitellen.

Vaeltavat lajit hyötyvät laajoista ydinalueista ja niiden välisistä vahvoista yhteyksistä, kun taas pienet ja huonosti liikkuvat lajit hyötyvät usein enemmän ydinalueen suojelun tehostamisesta. Viheralueet, lähimetsät ja puistot toimivat ekologisina käytävinä rakennetussa ympäristössä ja elinympäristöä erityisesti kulttuurivaikutuksesta hyötyville eliölajeille. Puuston suojaa liikkumiseensa tarvitsevat lajit hyödyntävät todennäköisesti myös avointen pelto- ja suoalueiden välisiä puustovyöhykkeitä. Yhtenäiset metsäalueet ja luonnonsuojelualueet ovat tärkeitä erityisesti vaativille vanhojen metsien lajeille. Suurten maalla liikkuvien eläinten siirtyminen elinalueiden välillä voidaan turvata esim. huomioimalla suunnittelussa tunnetut hirvieläinten kulkureitit maanteiden ylitse.

5. Lähteet

Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2021. Kestävä tuulivoimarakentaminen Pohjois-Pohjanmaalla TUULI-hanke. Saatavilla: <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/kehittaminen/omat-hankkeet/tuuli-hanke/>

Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2024. Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihe- ja maankäytön suunnitelma. Natura 2000-verkostoon kohdistuvien riskien tunnistaminen. Saatavilla: <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2024/06/Raportti-Natura-2000-verkoston-kohdistuvien-riskien-tunnistaminen.pdf>

Keski-Pohjanmaan liitto. 2024. Keski-Pohjanmaan viherrakenneselvitys. Saatavilla: <https://storymaps.arcgis.com/stories/f5cb402050684691be3a48e856a7cc58>

Kainuun liitto. 2023. Ekologiset yhteydet Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan tarkistamisessa. Saatavilla: https://www.pohjois-savo.fi/media/4-maakuntakaavat-ja-liikenne/voimassa-olevat-maakuntakaavat/maakuntakaava-2040-2.vaihe/valitukset-liitteet/liite_20_ekologiset_yhteydet_kainuun_tuulivoimamaakuntakaavan_tarkistamisessa.pdf